

ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я

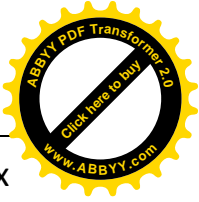
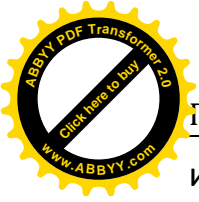
У статті висвітлено проблему формування у школярів свідомого ставлення до здоров'я на уроках біології людини та позакласних заходах шляхом подолання негативного ставлення до щеплень проти інфекційних захворювань у значній частини молодого населення України.

Ключові слова: здоров'я, школярі, урок, педагогічний експеримент, інфекції, імунітет, щеплення, вакцинація.

Постановка проблеми. Здоров'я – це головна цінність людини, дуже важливо вміти його зберігати, свідомо ставитися до оздоровчих технологій і профілактики різних захворювань [4, с. 23].

У наш час в країні, на жаль, не існує послідовної і безперервної системи навчання здоров'я. На різних етапах вікового розвитку людина отримує інформацію в сім'ї, школі, лікарні, із засобів масової інформації тощо. Ця інформація випадкова, не має системного характеру, іноді суперечлива, виходить інколи від некомпетентних людей або шарлатанів. З огляду на тенденції спаду рівня здоров'я населення (передусім дітей та підлітків) і нездатність органів охорони здоров'я подолати цю проблему, питання щодо покращання валеологічної освіти повинно стати державною справою ваги і в цьому важко переоцінити роль компетентного вчителя [3, с. 33].

Аналіз актуальних досліджень. Дуже суперечливим сьогодні є питання щодо профілактики інфекційних захворювань шляхом щеплень. На жаль, навіть серед медичних працівників немає повної єдності у поглядах на це питання, тому з'являються статті і книжки під назвами: «Беспощадная иммунизация. Правда о прививках», «Десять причин сказать: Нет! прививкам» О. Коток (2010, 2011), «Эпидемия прививок. Неслучайные совпадения» С. Дібров (2011) та ін., в яких висловлюється негативне ставлення до щеплень. Проте більшість лікарів все ж таки підтримує необхідність щеплень, убачаючи в цьому порівняно більшу користь, ніж шкоду: «Вакцинація: за і проти. Погляд фахівця» Л. Боришкевич, О. Малишок (2012), «Прививки: за и против» О. Щукін, «Вакцины, вакцинация и иммунный ответ» А. Гордон, А. Рамсей (2002), «Иммуногены и вакцины нового поколения» Р. Петров, Р. Хайтов (2011), «Детские прививки. За и против» Н. Соколова (2011), «Прививки для детей

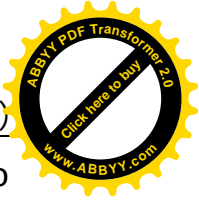
и взрослых. За и против» И. Завадский (2010), «Вакцины, вакцинация та их значимость в профилактике небезопасных инфекционных заболеваний» М.Беляева (2011) та ін. Щодо розгляду питання в сучасній школі під час вивчення тем стосовно імунітету, у процесі огляду літератури нами знайдено не було. Вчителі теж постають перед дилемою, що робити під час викладання таких тем, оскільки в засобах масової інформації питання щодо щеплень висвітлюється тільки негативно.

Отже, постала проблема, яку необхідно вирішувати, змінюючи ставлення населення до вакцинації на позитивне і починати це необхідно зі шкільного віку, досконально пояснюючи учням необхідність щеплень.

Мета статті – показати шляхи формування в учнів 9 класу під час вивчення тем про імунітет та інфекційні хвороби людини у курсі «Біологія людини» свідомого ставлення до здоров'я (позитивного ставлення до щеплень).

Виклад основного матеріалу. Протягом століть основною причиною смерті людини залишалися інфекції, вони спустошували міста. Епідемії чуми та віспи в Європі «відсунули» людство на крок назад у розвитку, а, за даними істориків, інфекції знищили цивілізацію майя. Після впровадження вакцинації ситуація змінилася, деякі інфекції залишилися в минулому. Багато інфекцій, наприклад поліомієліт, дифтерія, правець, нагадують про себе доволі рідко, виникаючи, як правило, у невакцинованих осіб. Майже всі лікарі-імунологи світу підтримують думку про необхідність вакцинації населення, обов'язково враховуючи індивідуальні протипоказання та можливі реакції на щеплення. Вакцини щорічно рятують та попереджають виникнення тяжких ускладнень від інфекцій – сліпоти, розумової відсталості, паралічів тощо у мільйонів дітей [1].

Практика вакцинації існує у цілому світі, і чим більш цивілізована країна, тим ширший перелік обов'язкових щеплень. Потрібно відзначити, що щеплення є необхідними не тільки для дітей, для яких розроблений графік щеплень відповідно до віку, але й для дорослих, у яких, згідно з проведеними дослідженнями, реєструється найнижчий рівень захисних антитіл до таких інфекцій, як дифтерія, кір. Крім того, існує ряд щеплень, які не є обов'язковими, проте є бажаними і рекомендованими для людей певних професій. Щорічно у світі від інфекційних захворювань, виникнення яких можна було б попередити засобами імунопрофілактики, гинуть сотні тисяч дітей [7, с. 5].

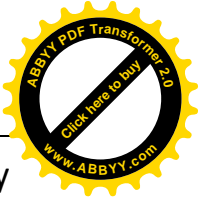
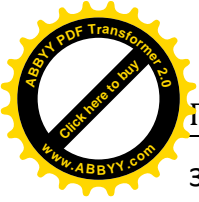
На сьогодні значно погіршилася ситуація у зв'язку з появою пташиного та свинячого грипу. Загибель кількох дітей кожного року, які пов'язують з проведеними напередодні щепленнями, зумовило формування негативного ставлення населення нашої країни до щеплень, що може призвести до сплеска інфекційних захворювань. Необґрунтовані та малопрофесійні коментарі негативізують ставлення населення до вакцинації, викликаючи часті відмови та відстрочення проведення щеплень, що може негативно позначитися на здоров'ї молодого покоління.

В окремих випадках можливі поствакцинальні реакції, які певною мірою хоч і є неприємними, як, наприклад, гарячка, проте є фізіологічними і свідчать про те, що імунна система вступила в «роботу» з отриманим матеріалом збудника і відбувається формування стійкого імунітету проти нього. У будь-якому випадку ризик поствакцинальних реакцій і ускладнень незрівнянно нижчий за ризик, на який ми наражаємо своє здоров'я і життя, залишаючись незахищеними перед справжньою грізною небезпекою – інфекціями [2].

Для досягнення мети дослідження нами був поставлений педагогічний експеримент у 9 класі ЗОШ № 53 м. Херсон, який передбачав вивчення ставлення учнів до щеплень, яке оцінювалося за вхідним, поточним і підсумковим контролем анонімних письмових відповідей на відповідні запитання. Експеримент тривав 8 тижнів, у ньому взяли участь 35 учнів. Вхідний контроль був проведений на першому тижні, поточний після проведення інтерактивних уроків за темами: «Імунітет та його види», «Інфекційні хвороби людей» та позакласного заходу за темою «Щеплення: за і проти» на четвертому тижні. Підсумковий контроль був проведений на восьмому тижні.

Під час уроку «Імунітет та його види», який був проведений у формі казки із застосуванням комп'ютерних технологій, були залучені всі учні, які були поділені на дві команди і змагалися між собою в іграх і вікторинах на знання складу крові та функцій її складових, груп крові та правил переливання, потім розпочали вивчення імунітету, його видів та механізму.

Наводимо невеликий фрагмент уроку щодо вивчення нового матеріалу. «В недалекому минулому дуже багато людей загинули від таких хвороб, як чума, холера, чорна віспа. Люди ще не відкрили великих можливостей імунітету, тому масові захворювання, епідемії швидко

захоплювали великі території, переходячи з країни в країну. Так, тільки у XVIII ст. в Європі від віспи померло близько 60 млн чоловік. Та в 1797 р. англійський лікар Едуард Дженнер знайшов засіб, як запобігти одній із найстрашніших інфекційних хвороб – натуральній віспі, коли шкіра хворого вкривається пухирцями, наповненими безбарвною рідиною. Згодом пухирці лопаються, а на їх місці утворюються виразки та струпи. Люди, що залишалися живими, ставали рябими, нерідко й сліпими.

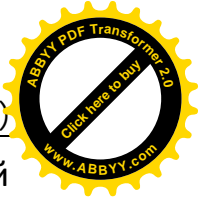
Перенесімося на мить у ту страшну епоху і спробуємо допомогти Е. Дженнеру подолати віспу, маючи на озброєнні лише спостереження лікаря:

- один раз перехворівши на віспу, людина стає несприйнятливою до неї і вдруге не заражається;
- доярки корів на фермах ніколи не хворіли на натуральну людську віспу;
- корови хворіють на коров'ячу віспу (люди хворіють нею у легкій формі) при цьому на вим'ї корів часто з'являються віспяні пухирці.

У результаті цих спостережень Е. Дженнер зробив висновок, що доярки, у тріщини шкіри яких потрапляла рідина з пухирців корів, легко хворіли коров'ячою віспою, і це, якимось чином, рятувало їх від натуральної віспи.

Щеплення – це введення в організм вакцини – послаблених збудників інфекційних захворювань (проти кору, дифтерії, туберкульозу, правця, поліомієліту тощо), в результаті чого виробляються антитіла, тобто імунітет проти певного захворювання. Отже, для того, щоб не захворіти необхідно виробити імунітет і у цьому випадку організм людини повинен поборотися із захворюванням, хоча й у легкій формі. Тому такий вид імунітету називається активним [5, с. 148]. У разі негайної допомоги хворому вводять лікувальну сироватку – готові антитіла проти певного захворювання. Такий вид імунітету називається пасивним.

На уроці, який був присвячений вивченню інфекційних хвороб людини і проведений з використанням інноваційних технологій, сформували та розширили уявлення про «інфекції та їх групи, механізми передачі та шляхи поширення», «епідемію», «пандемію» «карантин», особливу увагу приділили профілактиці інфекційних захворювань, виробленню імунітету та наголосили на тому, що, на жаль, імунітет може бути виробленим не до усіх хвороб.

Після проведення зазначених уроків був проведений позакласний захід на тему: «Щеплення: за і проти» у формі гри – диспути, де учні, поділені на команди, проходили станції «Тестова», «Термінологічна», «Міфи та факти», «За і проти». На станції «Міфи та факти» одна команда давала відомості про міфи щодо вакцинації, а інша – факти, потім вони мінялися ролями, наприклад:

- міф 1 – щеплення обов'язкові для всіх громадян України і відмовитися від них не можна. Факт 1 – дійсно, згідно законодавству, щеплення від туберкульозу, поліомієліту, дифтерії, кашлюку, правця і кору в Україні є обов'язковими. Законодавство України не встановлює відповідальності за відмову від щеплення;

- міф 2 – дитину, яка не має щеплень, не приймають у дитячі навчальні заклади, бо вона може наразити на небезпеку захворювань інших дітей. Факт 2 – у дитини, яка не має щеплень, вища вірогідність перехворіти інфекційними захворюваннями у важкій формі і заразитися ними від дітей; у цьому випадку інфекційно небезпечними є саме дитячий колектив.

Усього було спростовано 15 міфів щодо щеплень, у кінці заходу був використаний методичний прийом «Мікрофон», коли з кожної команди по одному учаснику підсумували думки із зазначеного.

За результатами педагогічного експерименту ми отримали такі дані: під час вступного контролю щодо необхідності імунізації населення 24 учні (68,57%) дали негативні відповіді, а 11 учнів (31,43%) – позитивні. Під час поточного контролю після проведення двох нестандартних уроків за темами: «Імунітет та його види», «Інфекційні захворювання людей» та позакласного заходу з теми: «Щеплення: за і проти» негативне ставлення до щеплень показали 13 учнів (36,86%), а 22 учня (63,14%) – позитивне відношення. Результати підсумкового контролю показали, що у 14 учнів (38,86%) – збереглося негативне ставлення, а у 21 учня (61,14%) – позитивне ставлення до щеплень, що показано на рис. 1.

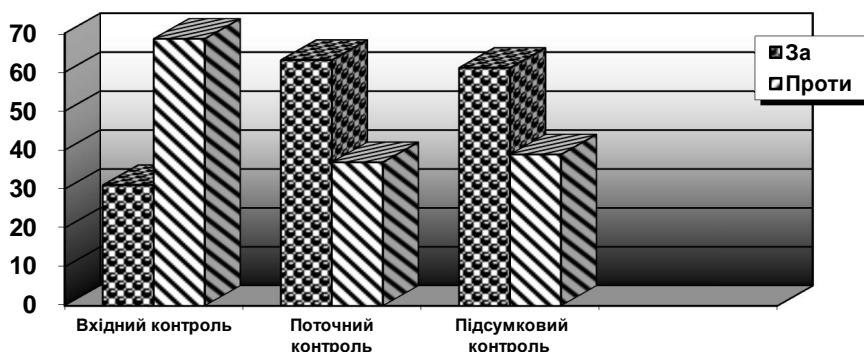

Рис. 1. Результати педагогічного експерименту (%)

Отже, в абсолютній кількості 10 учнів змінили своє ставлення до щеплень на позитивне у процесі проведення педагогічного експерименту.

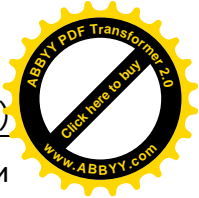
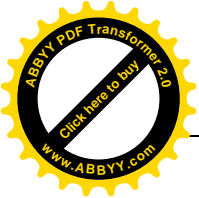
Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Порівнюючи результати попереднього (вхідного) і підсумкового контролю, можна констатувати, що в нашому дослідженні на 29,67% збільшилося позитивне обмірковане ставлення учнів до щеплення і у більшості учнів нам вдалося сформуванати свідоме ставлення до здоров'я.

Позитивний результат ми отримали завдяки впевненості викладачів у необхідності вакцинації і майстерному донесенні до школярів в урочний та позаурочний час свого переконання, використовуючи інноваційні технології у широкому розумінні.

Наше дослідження ще раз підтверджує значущу роль вчителя, його особистості, компетентності та майстерності у формуванні ціннісного, свідомого ставлення до здоров'я у дітей, підлітків та молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєва М. І. Вакцини, вакцинація та їх значимість в профілактиці небезпечних інфекційних хвороб [Електронний ресурс] / М. І. Беляєва. – Режим доступу : <http://shodennik.ua/asp?network=7870&news=63121>.
2. Боришкевич Л. Вакцинація: за і проти. Погляд фахівця [Електронний ресурс] / Л. Боришкевич, О. Малишок. – Режим доступу : <http://gk-press.if.ua/node>.
3. Вайнер Э. Н. Валеология : учеб. для вузов / Э. Н. Вайнер. – М. : Флинта Наука, 2001. – 416 с.
4. Кириленко С. В. Проблеми формування здорового способу життя як пріоритет освіти / С. В. Кириленко // Позакласний час. – 2004. – № 21. – С. 23–26.
5. Книга вчителя біології, природознавства, основ здоров'я : дов.-метод. вид. / [упоряд. О. В. Єресько, С. П. Яценко]. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 352 с.
6. Сорокина А. Грипп и другие острые респираторные вирусные инфекции / А. Сорокина. – М. : Весь, 2004. – 96с.

7. Учайкин В. Ф., Нисевич Н.И., Шамшева О.В. Инфекционные болезни и вакцинопрофилактика у детей / Учайкин В. Ф., Нисевич Н. И., Шамшева О. В. – М. : ГЭОТАР–МЕДИА, 2007. – 688с.

РЕЗЮМЕ

А. И. Гурова. Формирование у школьников сознательного отношения к здоровью.

В статье освещена проблема формирования у школьников сознательного отношения к здоровью на уроках биологии человека и внеклассных мероприятиях путем преодоления негативного отношения к прививкам против инфекционных заболеваний у значительной части молодого населения Украины.

Ключевые слова: здоровье, школьники, урок, педагогический эксперимент, инфекции, иммунитет, прививка, вакцинация.

SUMMARY

A. Gurova Formation conscious attitude to health in schoolchildren.

The article highlights the problem of in schoolchildren attitudes towards health conscious on the lessons of human biology and extracurricular activities by developing negative attitudes to vaccination against infectious diseases, much of the young population of Ukraine.

Key words: health, schoolchildren, lesson, teaching of experiment, infection, immunity, vaccination.

УДК 37.165.12:37.017.4

В. В. Івашковський

Інститут проблем виховання
НАПН України

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК ВИЗНАЧНА ЗАПОРУКА ВИХОВАННЯ СУБ'ЄКТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед основних стратегічних завдань реформування освіти в Україні для сучасної школи чільне місце посідають відродження та розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки у вихованні свідомих громадян держави, формування освіченої творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, відтворення й трансляція культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, виховання, суб'єкт, громадянське суспільство, особисті властивості, готовність, мотивація, самооцінка, самоаналіз, самокритика.

Постановка проблеми. Поняття «здоровий спосіб життя» можливо тлумачити по-різному, зокрема, розглядаючи його як дотримання режиму трудового дня, відпочинку, харчування, відмову від шкідливих звичок тощо. У минулі роки ринок медичної популярної літератури ряснів значною кількістю брошур, присвячених зазначеній темі. Це сприяло розумінню